

Litterära spalten

Litterärt återbruk

Att som författare få kritik av kollegor kan ha sina sidor, men det gäller att vända det till det bästa. Efter att ha läst Guillermo Cabrera Infantes vilt experimenterande roman *Tres tristes tigres*, som kom 1964, berömde Vargas Llosa de små mellanspelen som binder ihop den omfattnings- och infallsrika berättelsen om ett femtiotalets Havanna. De där var så bra att de borde ha getts ut separat.

En annan vän

Om en senare roman tyckte vännen Javier Marias, en av Spaniens mest uppburna författare, att jovers men sista kapitlet det var verkligen utmärkt. Varför hade inte Cabrera Infante publicerat det för sig.

För att göra bägge komparisona till viljes samtidigt har han som sin senaste bok bakat ihop både det lovprisade slutkapitlet och de tidigare smånutterna från tigerboken till en volym, *Ella cantaba boleros* (Alfaguara).

Och visst sjöng hon boleros, Estrella, den feta sångerskan som i fiktionens värld får försöka hålla samman Carera Infantes drömska och komiska hyllning till ungdomens stad.

I själva verket hette hon tyngdigen Freddy, bolerosångerskan, och gick ett sorgligt öde till möte efter en kort men lysande karriär. Ett fåtal otillgängliga inspelningar lär hon ha gjort.

Förloret är också det Havanna som Cabrera Infante skriver om, femtiotalets kabareter och den kubanska musiksens stohetstid, då hela världen – nästan – dansade rumba, mambo och chachachá.

I samma värld rör sig Carera Infante ofta litterärt. Fjorårets bok *Delito por bailar el chachacha* (Alfaguara) har ju musiken redan i titeln och de tre korta historierna utspelar sig samtidigt på en restaurang i Havanna, och tiden är förstas femtiotal.

Gillar inte dagens Kuba

Dagens Kuba har Guillermo Cabrera Infante inte mycket till övers för. Han lämnade öns besviken redan på sextioalet. Han avskyr också salsa, den moderna kubanska musiken som i dag är lika populär som mambo och chachan en gång var.

Fast även den klassiska kubanska musiken har ett uppsving så den gamle nostalgikern bör ha något att glädjas åt i sin brittiska exil. Det är för övrigt rätt många, förutom Vargas Llosa och Marias, som gillar att besöka Batistas Havanna. Det är säkert betydligt bättre i litterär form än det var i verkligheten.

KARL STEINICK

En dragning åt vetlös destruktivitet

Den krigshetsande generalen George S Patton har biståtts med en ny biografi av överstelöjtnant Carlo D'Este. Per-Olof Bolander anmäler.

Andra världskriget var en enorm global katastrof som prisgav miljoner människor åt undergång och djupaste förnedring. Andra världskriget var precis vad pansargeneralen George S Patton behövde. Att militärer önskat krig har historiskt sett förmodligen varit regel snarare än undantag. En krigsmakt i fredstid var ett karriärmässigt bakvatten. Kriget var en förutsättning för snabb befördran, rikedom och allmänhetens beundran.

Saklitteratur

Carlo D'Este
Patton – A genius for war
HarperCollins, 1995

I en tid när militära konflikter sågs som oundvikliga korrigeringar i maktbalansen nationer emellan, och till karaktären var begränsade till syfte och intensitet, är militärernas krigslust inte att förvånas eller knappt ens att moralisera över. Insikten om krigets fasor är för övrigt inget nytt för professionella soldater, och har tillsammans med ett heroiskt ideal och nyssnämnda mer prosaiska bevelsgegrunder format den traditionella militära attityden till kriget, en attityd som är genuint ambivalent och inte skenhelig.

Ambivalensen fanns hos Patton, men i en form som förvridits av mysticism och abnorm självupptagenhet. Patton sökte i kriget långt mer än materiell belöning och omgivningens aktning. Hans personliga bestämmelse var att leda en armé i en drabning så förödande att krigets själva väsen skulle blottläggas. Den övertygelsen vägledde honom ändå från barndomen, formade hans liv och förde honom till slut verkligen in i historien.

Urvatnad och uddlös

Pattons historia berättas i en ny 800-sidors biografi av Carlo D'Este, pensionerad överstelöjtnant i amerikanska armén. *Patton – A genius for war* är grundlig på ett alltför omständligt och osovrat sätt. Det och författarens positiva inställning till Patton – sympatiserande mer än beundrande – och bundenheten till den i tristaste mening konventionella personbiografins begränsade perspektiv, gör boken något urvatnad och uddlös.

Ur den bleka framställningen framträder ändå den obetydligt färgstarka Patton i ett porträtt som föranleder frågor mer kritiska än författaren kanske avsett. George Patton, född 1885, kom från en släkt av krigare i Virginia. Den militära banan var alltså högst naturlig. Ett ekonomiskt fördelaktigt giftermål möjliggjorde umgänge på stor fot med överordnade och politiskt inflytelserika.

Vid första världskrigets slut hade Patton uppnått överstes grad, anför en stridsvagnsbrigad, sårats och dekorerats för tapperhet. Med freden kom den allmänna degraderingen och tristessen. Mellankrigsåren var för Patton just – mellankrigsår.

Utåt sett var Patton en framstående officerare som steg i graderna, med ett ypperligt kontaktnät och extravaganter vanor, uppskattad som exceptionellt ambitiös och mycket duglig om än utmanande ärelysten och inte alltid i stånd att kontrollera sitt temperament.

Men Patton blev alltmer desperat och tillgrepp en rad flyktmedel. Han skrev poesi där krigets vederfärdighet var att föredra framför fredens levande död. Han råkade ut för en rad svåra olyckor med hästar och bilar. Mot slutet av 30-talet, då han fyllt 50, stod han på gränsen till alkoholism och äktenskapskris. Så kom den enda möjliga räddningen, ett krig så stort att det kunde förverkliga Pattons bestämmelse.

I Nordafrika, på Sicilien, i Normandie och in i Tyskland ledde Patton sina pansarförband och skapade sin legend. Pattons krigsföring bestod i en extremt offensiv doktrin, karismatisk ledarskap och kåranda byggd på rigorös efterlevnad av persedreglementet och praktfullt militärt ceremoniell. Hans ökända tal till trupperna var slagkraftigt vulgära. Uppgiften var att döda tyskar, ett nöje och ära för varje man värd namnet. Retriätt var ett förbudt ord, att gräva skyddsvårn liktydigt med förtärligaste defaitism. Bara skitstövlar och feqa jävla kråk kunde undgå att inse dessa självklarheter.

Satte karriär på spel

Det fanns ett stort inslag av medvetet skådespel i Pattons framtoning men han var övertygad om riktigheten i den egna retoriken, så övertygad att han satte hela karriären på spel. Två soldater som värddes för psykisk stridsutmatning fick örförlar av Patton när han kom på sjukinspektion. Den skandalen, och en serie odiplomatiska uttalanden, gjorde förhållandet till Eisenhower allt mer ansträngt.

Kriget blev inte vad Patton hoppats på. Politiska hänsyn till de allierade bromsade hans offensiv in i Tyskland. Engelsmännen tog hans stridsvagnsbränslor, ryssarna tog Berlin, kriget var slut igen. En bifolycka ändade hans liv strax före jul 1945.

I vissa avseenden lysande

Patton var en i vissa avseenden lysande general med den sällsynta förmågan att tänka i stora truppformationer och genomföra snabba omgrupperingar. Hans omsorgsfullt odlade karisma och krigsförhållande retorik var motbudande för många officerskollegor men hade för det mesta avsett effekt på soldaterna.

Hans begåvning bestod i att se och utnyttja chanser till framgång. Inför motgångar reagerade

George S Patton

"Om Patton själv periodvis gick över gränsen till kliniskt definierat vansinne är oklart. Däremot måste man konstatera att mannen enligt varje anständig värdeskala var rubbad".

han mer osäkert. Hans besatthet av offensiv kunde under andra omständigheter lätt ha resulterat i katastrof. Han såg inte bortom krigs- och blundade för politiska realiteter. Hans hätska antikommunism när Tyskland väl besegrats liknar mer en önskan att finna en ny fiende än klarsynthet, och var dessutom förenad med grov antisemitism.

I Pattons reinkarnationsstro var hans liv bara ett i raden av krigaröden. Han hade deltagit i alla stora krig från Troja och framåt. Han hade kämpat under Alexander, Caesar och Napoleon. Döende av törst i Kartago hade han druckit urin ur sin hjälm. Under världskrigets följande återsåg han flera platser där han tidigare krigat. Carlo D'Este gör det förbluffande naiva påståendet att Pattons minnen var ett liv som viking var alltför övertygande och detaljerade för att kunna avfärdas som rena fantasier.

Måttlös destruktivitet

I tron att han förkroppsligade ett tidlöst krigarideal hade Patton, trots traditionalistiska attiraljer, en dragning åt det moderna, totala krigets måttlösa, vetlösa destruktivitet. En Washington eller Wellington hade bemött hans självupptagna krigsromantik med klenroget förakt.

Måste man ändå inte respektera Patton för hans insats i kriget? Är inte det ondas motståndare automatiskt av godo? Till andra världskrigets tragedi hör hur Hitlers ondska drev även demokratierna till utbrott av moralisk galenskap. Dit hör det bifall som mötte inte bara Pattons segrar utan hans groteska filosofi. Om Patton själv periodvis gick över gränsen till kliniskt definierat vansinne är oklart. Däremot måste man konstatera att mannen enligt varje anständig värdeskala var rubbad.

PER-OLOF BOLANDER

Var skall man äta på resa?

Den svenska väggkrogen, personalrestaurangen och skolmatsalen har traditionellt sett få klä skott för begreppet "riktig dällig svensk matkultur". I dessa lokaler har halvfabrikatsköttbullarna studsat på golvet och den av vetmjöl stabbiga brunsåsen har fått skaras upp med kniv från kasttrullen.

Matkultur

Men visst har det hänt ett och annat. Vissa väggkrogar har börjat ställa fram en och annan åtlig tallrik och personalrestaurangerna har insett att det förutom rårvana morötter även finns andra grönsaker som människor kan äta. Vad man insett i skolmatsalarna vet jag inte med säkerhet, men tyvärr är det inte att mat skall vara nylagad.

Himmel och helvete

Så det kanske mer eller mindre råder frid och fröjd i gastronomins Sverige? Nej, knappast! En resa genom landet är fortfarande i gastronomiskt hänseende ett svävande mellan himmel och helvete. Låt mig som exempel berätta om ett typiskt brinnande inferno:

En av Smålandens turistattraktioner är Astrid Lindgren Land i Vimmerby och där finns det en restaurang som till hyggligt tilltagna priser serverar besökarna grismat under namn som "Pippis Pannakor", "Karlsson köttbullar" osv.

Bakom dessa litterära namn döljer sig simpla halvfabrikatsprodukter tillagade utan känsla för smak eller hänsyn till att människorkasen skall äta dem.

Feta maskar

En tallrik spaghetti med köttfärsås visade sig bestå av Kungälvsmörens feta maskar överhållna av en tunn sås gjord på blandfärs, vatten och någon form av tomatpasta. En laxtollt smakade som om den var stekt dagen innan och till denna serverades äkta svensk, smaklös kokt potatis med segt skinn.

Om någon undrar vad det var för speciellt med "Pippis Pannakor" kan jag meddela att det antagligen var temperaturen och tillbehöret. De serverades ljumma med en sylvt gjord på hälften hallon och hälften äpple, det vill säga ett hallon på ett äpple.

Fast det är klart, man behöver ju inte äta på Astrid Lindgren Land. Så allt vore ju frid och fröjd om det inte vore för att dylik mat erbjuds i varenda svensk stad eller byhäla.

Hundmat

Senast jag åt maskspaghetti var på den vegetariska restaurangen Sun Rise på Torsgatan i Stockholm. Där serverades den under ett lager av totalt smaklösa och sönderkokta grönsaker i en anrättning som såg ut som nykräkt hundmat.

Så är det i Sverige.

ENRICO BARILE